

De Afrekening in columns

Zoals bekend nam een groot aantal kunstenaars deel aan de jubileumtentoonstelling *De Afrekening*. Inmiddels is die achter de rug. Hoogste tijd om naar de meningen te vragen. Op schrift. En in de vorm van een column, het *safe house* voor de vrijheid van meningsuiting. Hieronder volgt het resultaat, in alfabetische volgorde (voornaam). Enkele abstracte bijdragen worden voorafgegaan door een korte inleiding.

Namens de redactie,
Anton Kos

01 'Authenticitee'

Andy Wauman

De jonge Belgische kunstenaar Andy Wauman toont een werk over authenticiteit, het thema waarmee ieder cultuurhistorisch museum worstelt. Hij flirt met de oppervlakkigheid van de hedendaagse urbane cultuur. Zijn kunst gaat over de onderliggende anatomie en het ritme van die stedelijke context in een maalstroom van visuele, grafische en talige gegevens. Andy selecteerde twee fragmenten uit zijn Rack Novel, een verzameling poëtische en filosofische teksten, die te maken hebben met authenticiteit en zijns inziens ook slaan op het Zuiderzeemuseum.

'Look at things from the fugitive's way. The blue backstairs of miles. Camouflaged sunsets hiding the loved of the fading colours. The black fruit of sole fall off in a crystal jar of shade. Bitching dream in sting for traction. Without reservation for satisfaction.

7 that's the day at week. But emotions the flyest dresser at street. Big up to the rocket in the sneaks. Shooting to the

Andy Wauman, Authenticitee

back of a street scream down bitching the aim for being one. And though shadow is silent still it is the sting of emotions & fugitive pace the backstairs of an eye that break out its sockets'.

'Mausoleum city. Geometric granite stands to inherit the earth. Heart removed with canopener. Slapped across stucco in flash bum outfit of picture crawl. Sopped up by the gravel. Pathic pecked up by sirens. Peering out of quarries. Denounced by embossed skin. Is it tomorrow or the end of wine?'

Uit: Andy Wauman, *Rack Novel* (Ottegem 2007).

02 Belofte

Annabelle Birnie

Vandaag is de dag van de inauguratie van Barack Obama. Terwijl ik aan deze column schrijf, schiet mij het woord BELOFTE te binnen. Obama heeft net zijn eed gezworen op de bijbel. Trompetgeschal luidt alom en het afschieten van de kanonnen is begonnen. De belofte van en de hoop op een inspirerend leider maakt dat de toeschouwers juichen en huilen. Traditie en toekomst op een podium. Natuurlijk kunnen we gezamenlijk een hele hoop bereiken. Uiteraard kunnen we motivatie uit onszelf halen, maar een inspirerend leider maakt het verschil tussen kunnen en ook daadwerkelijk willen en vervolgens doen.

In de financiële markten zien medewerkers hun leiders één voor één vertrekken. De overheid schiet de economie te hulp en doet waar zij kan het nodig om de ergste ellende te beperken. Nu de eerste discussies over de financiële malaise voorbij zijn en de pers de aandacht van het grote publiek niet meer kan vasthouden, volgt de discussie over de menselijke maat. Kleine ondernemers, onder wie galeriehouders en kunstenaars, spreken over hun toekomst waarbij het adagium 'we moeten blijven consumeren' de overhand heeft. Het lijkt tot een lijfied te verworden. Artikelen in de kranten over het wel en wee van de bedrijfscollecties steunen het lijfied niet. De Volkskrant kopt: 'Bedrijfscollectie stilleggen is funest'. Toch lijken overlevingsstrategieën overal de boventoon te voeren. Niemand kan uiteraard in de toekomst kijken. Iedereen die een keer in de glazen bol mag kijken, bedenkt zich geen moment en is nieuwsgierig naar de gezondheid van zijn of haar naasten.

Is de grote massa in Nederland te inspireren door onze Nederlandse leiders? Het lijkt er vooralsnog niet op, want popularisering en consumentisme blijven de maat. Het NOS journaal en RTL Boulevard wisselen de nieuwsitems uit. Vanavond eerst de inauguratie van Obama op het NOS journaal en vervolgens zet Max Westerhof zijn nabeschouwing in bij RTL Boulevard. Dat wordt wel anders als de crisis straks echt toeslaat. Wat te doen om jezelf te blijven motiveren? Het antwoord is simpel. Zoek in je directe omgeving, desnoods op micro-economisch niveau een inspiratiebron. Iemand voor wie je wilt werken, de barricaden op wilt gaan, sluit een pact. Schouders eronder, rug rechtop.

In het Zuiderzeemuseum is Erik Schilp de inspirerende leider. Straks neemt zijn opvolger deze taak hopelijk over. Erik koerst zijn schip door tijden van verandering, heeft visie en motiveert. Ook als je de koers van het schip niet direct bevat, zijn er elementen waar je voor kunt gaan; de existentiële uitbreiding van de vloot in 2008, de aankopen op het gebied van Hollandse Hoogtepunten en uiteraard de nieuwe koers. Traditie en toekomst hand in hand. Van het verleden kan met uitsluitend leren door ermee in aanraking te komen. En dan niet met het valse sentiment dat door vele andere traditionele cultuurhistorische musea in leven wordt gehouden. Zij doen mij denken aan mijn reis naar Indonesië, waar ik op de plantages van mijn voorouders werd ontvangen met de muziek van Wieteke van Dort. Of aan mijn Rotary Club, waar de vergrijzing danig toeslaat en de club afstevent op de vergetelheid. Die koers wil ik niet varen. Ik blijf me omringen met de actualiteit, ik sta recht in het leven, in het hier en nu. Kunstenaars met visie, die de traditie doen herleven en mij laten leren van het verleden. Vertaling van erfgoed en geschiedenis door middel van kunst naar de hedendaagse tijd, met gebruik van mijn eigen beeldtaal. Damien Hirst in het Rijksmuseum, Jeff Koons in Versailles, Jan Fabre in het Louvre en Atelier van Lieshout in het Zuiderzeemuseum.

Ik steven positief op de toekomst af en hou in gedachten dat leiders zoals Erik Schilp weliswaar zeldzaam zijn, maar dat ik er in ieder geval een heb leren kennen.

03 In tegenlicht

Anu Tuominen

Anu Tuominen richtte een pand uit Zoutkamp in met zelf gemaakte kommen en vazen. Ze waarschuwde ons al: 'ik ben erg poëtisch ingesteld'. Onderstaande is niet zozeer een mening, maar een terugblik op haar tijd in het Zuiderzeemuseum. In tegenlicht ...

Een wit kippenei. Zacht in de kom van de hand. De twee kommen van de gebroken eischaal, ronder en scherper. In de kom van de eischaal een gele bal, de dooier. Eierdop, schaal, pijpenkop, mosselschelp. Kalk van de eischaal, gips, steen, porselein, been, mosselschelp. Een harde schaal met een tere zaagsnede.

Wit en zwart, weerkaatsing en schaduw, vorm en exemplaar, voorwerp. Mat wit, duister zwart. Blauw. In volledig licht en volledig duister zijn er geen kleuren. De eigen kleur van een materiaal, een door de tijd gevormde kleur. Door de tijd getekend oppervlak en geleerde vorm. Schaduw vormt de partner van licht. De verdwijnende schaduw van het witte ei.

Gelijk en anders. Gelijk uiterlijk, andere functie, gelijke functie, ander uiterlijk. Wanneer een exemplaar alleen materie is. Wanneer een voorwerp een functie heeft, wanneer een voorwerp geen functie meer heeft. Wanneer een voorwerp er niet meer is, hier en met deze naam, wanneer zijn naam is vergeten.

Blokken worden in blokjes gesneden, blokjes slijten tot ballen, ballen verkrummen tot zand, zand tot stof, dat door het water wordt afgevoerd. Voorwerpen veranderen in afval, afval verandert in aarde.

Afval, gevonden en opgeraapt afval, gerecycled. Gevonden door stil te staan, door te kijken en te zien, onbewust gevonden, voorvoeld. Schoonheid en wonder. De schoonheid van tijd, de schoonheid en grote betekenis van het bestaande en van wat eens bestaan heeft, de grootheid van het kleine. Hoeveel moet men weten, aanvankelijk en daarna? Begrijpen en herkennen, op het juiste spoor zijn?

Het licht komt van gisteren. Of van buiten, vanachter gesloten gordijnen, van elders. Verblindt, hoewel het duister is. Wanneer ik vanuit het licht naar het donker kijk, naar binnen. Wanneer ik aan de donkere zijde sta, verberg ik mij binnen. Of, wanneer het donker is, nacht, en de kamer verlicht.

Licht passeert, buigt, wordt minder. Stoffige lichtdeeltjes. Droge mist. Wanneer stof niet meer weg te blazen is. Stof leeft, in stof leven, als stof sterven.

Water als een spiegel in de kan. De spiegel als water in de kan. Stof daalt neer op het onbeweeglijke oppervlak. De aardappelkiemen keren zich naar het licht, de kiemen groeien, de vrucht verwelkt. De lijn van een draad, de groene draad van een klimplant, de draad groeit uit tot een blad, het draadklosje wordt een boom, een pot.

De haard voor het vuur. Voor het vuur houtskool, steenkool, voor het vuur verteerd, turf. De verbrande kandelaar, de afgekoelde schotel, de gebarsten waterkan, het gebroken ei, de weggestroomde dooier. De tuit van de kan, de oren, de voeten. De schedel en zijn neus. Uit het ei is ooit een vogel geboren.

De 3 punten van de driepoot, de 3 zijden. Het ene punt en de ene zijde van een bal. Drie poten geven stabiliteit, met één punt moet naar evenwicht worden gezocht. Het ei rust met één punt op de tafel, een ei raakt een ander ei met één punt. De ronde kan op het ronde statief van de driepoot. De hoek op een rustende lijn, twee punten.

Een plaats aan tafel vinden een ogenblik dralen of blijven. Mentaal, geestelijk, ademhaling. Geschreeuw hoeft niet meer, dat hoor je hier niet, het werk is af. In leer gebonden

Anu Tuominen, *Tuta*
Foto: Anu Tuominen

boeken, verguld op snede, schrijfkint. Een beeld zonder beeld, beelden weerkaatsen in het glas van de lege lijst. Voor de maaltijd, na de maaltijd. De zoutstrooier voor het ei, de zandstrooier voor de inkt. Alles voor de maaltijd, voor de mond en voor het oog. Warmte voor de huid en de geest.

Voor het licht een armatuur, een lamp, een raam en een gordijn. De kandelaar is verkoold, de lichtbron gedoofd. De kleur van de kaars, de kleur van de lampolie, de kleur van de gordijnstof geeft kleur aan het licht. Een witte, lege kan, een zwarte, lege kan. Voor het licht, voor het donker. Wit voor het zwart en zwart voor het wit. Het wit is al vol wit, het zwart vol zwart. De ruimte van de kan, de ruimte van het meubel, de ruimte van de kamer, binnenkant en buitenkant. De plaats in de ruimte. De ruimte van de tijd, de plaats van de geschiedenis. Is er plaats in de geschiedenis, is er in de tijd plaats voor geschiedenis. De geschiedenis van gisteren, geschiedenis morgen. Geschiedenis, beleefde verhalen.

Als de hemel blauw is, is het water ook blauw. Groen is de kleur van het groeien. Geel is de zon en de eidooier. Wit en zwart zijn geen kleuren, ze zijn licht en donker. Alles ligt tussen wit en zwart.

04 Aeronef 2008: Arjen Boerstra – De Mensch

Arjen Boerstra

Ondanks het exploderen van twee landingsballonnen is aëronaut Arjen Boerstra met de Aeronef 2008 veilig geland in de Zuiderzee. Een afvaardiging van het Zuiderzeemuseum heeft hem opgepikt en een thuishaven geboden.

André Groeneveld (conservator van het Zuiderzeemuseum) eet in 2007 een patatje tijdens 'De Aardappeleter', een eerdere installatie en performance van mij. Hij vertelt over plannen voor beeldende kunst in het Zuiderzeemuseum. Mijn eerste gedachte: is dat niet een suf en traditioneel gebeuren daar? Hij stuurt de ansichtkaart van mijn project naar zijn meederen.

Aangekomen via de lange strekdam eerst een kop koffie en portfolio bekijken met directeur Schilp die moderne schoenen heeft. We besluiten dat ik mijn artistieke kwaliteiten op het museum ga loslaten. Ik maak met André een rondje door het natuurgebied van het museum waar toekomstig werk moet komen. Door het pad te verlaten ontdekken we een

oude watermolen die geheel overgroeid of eigenlijk ingehaald is door de omringende bomen.

Ik weet niets van het Zuiderzeemuseum, ik was een jaar of 15 en verliefd op een blond Fries meisje toen ik er met mijn klas van de middelbare school naar toe ging. Pas op mijn veertigste kom ik erachter dat het museumpark een gereconstrueerde werkelijkheid is. De echtheid van de installatie 'Het Zuiderzeemuseum' is bedrieglijk groot. Die kwaliteit moet in het werk zitten dat ik ga maken! (Voel je je trouwens belazerd als je hier komt vanaf een andere planeet?).

In het museumpark ontdek ik het atelier van Tamson. Een minihuisje uit de achtertuin van schoolmeester Tamson dat hij ergens rond 1900 liet bouwen in een zeventiende-eeuwse bouwstijl. Hij schilderde hobbymatig landschappen.

Tamsons gegoochel met tijd maakt zijn atelier tot een goede plek voor de voorbeschouwing van mijn project. Ik bouw een houten televisie en photoshop de Aeronef 2008 in een negentiende-eeuws landschap dat ik in 1987 schilderde.

De Aeronef
Foto: Arjen Boerstra

Ik sleep accuboormachines, potten polyester en platen watervast verlijmd multiplex naar de hellingschuur in de Markerhaven. Mannen, werkzaam met houten balken, teer en lijnolie, bekijken me met argwanende blikken. In het eerste gesprek vertellen ze dat de kunstenaar, die mij is voorgegaan, een toffe vent is. Wat ie maakt is een ander verhaal. Ik hoop dat ik ook tof ben. Echt watervast verlijmd multiplex is volgens hen niet meer te krijgen (dat spul van mij heeft veel te weinig lagen) en trouwens, alles gaat sowieso naar de kloten, ook het museum.

Ik ben artist in residence, vier dagen per week, helemaal alleen in een vanaf vijf uur levenloos decor. Drie huisjes in het straatje uit Monnickendam zijn van buiten onzichtbaar ingericht als moderne appartementjes. In de tuin hangen netten en staat net als thuis een kippenhok. De douche zit in een pand even verderop.

Ik ben laat met mijn project voor de jubileummanifestatie, de anderen hebben hun kunsten al vertoond. Oude angsten van alleen zijn en hyperventilatie komen naar boven. Ik stel mezelf gerust en probeer gewoon te ademen; als ik erbij neerval ben ik vast in staat kruipend over de dijk langs café Hindelooop de permanente bewaking bij de dienstingang te bereiken. Later blijkt er nog iemand te wonen in mijn straatje Monnickendam: een van de portiers slijt zijn werkelijke leven in het museumpark.

Als ik overdag achter het keukenraam zit te eten ben ik ongewild figurant en blijven bezoekers even staan. Soms trekken ze aan de voordeur en breng ik ze in de war door ze mijn Ikea-interieur te laten zien.

De onderkant van de Aeronef maak ik buiten op de scheepswerf in de Markerhaven. Ik kan aan de wolken goed zien wanneer het afdekzeil over mijn bouwsel moet. Zwanen en eenden trekken zich niets van mij aan.

Als het regent bereid ik de bovenkant voor achter de schermen. Op het voor publiek verboden terrein is een hout- en metaalwerkplaats, en een plek waar je masten kunt schaven en andere lange dingen kunt doen. Op de laatste plek is Erik, de kampioen botenbouwer van het museum, bezig met twee masten. Hier maak ik de twaalf zijanten en het dak. Epoxy, dat ik op de bovenkant smeer, moet je volgens hem gewoon niet gebruiken. Dat sluit het hout af. Hij bouwt Friese Boeiers en Lemster Aken in zo'n 3000 uur, hij kan ze op zijn thuiswerf soms pas over een jaar of zes leve-

ren. Liefhebbers hebben geduld of nog meer schepen. De Aeronef 2008 kost me uiteindelijk 500 uur.

Ik ben een bezienswaardigheid die tot allerlei vragen leidt: 'Maakt u de kap van een molen, is die constructie in de bodem nou eigenlijk wel nodig, is dit uw hobby?' Als ik geen zin heb in praten verwijst ik naar bladzijde vijf van het vierkante jubileumboekje. 'O, dus u bent zelf de kunstenaar Arjen Boerstra.' Na het antwoord dat mijn bouwwerk een UFO of landingsvaartuig uit 1880 is, lopen sommigen geïrriteerd weg. Met name Engelsen en Belgen blijven lang hangen. Ze hebben geen last van het museum als culturele erfenis, maar bekijken alles met een frisse blik. 'The Dutch are even more excentric than the English' en 'Panamarenko is met pensioen, wist u dat?'

05 Doen!

Caspar Berger

Het is 2008, een donderdag. Ik loop naast Erik Schilp met stevige pas door 'zijn' Zuiderzeemuseum. Niet dat we gehaast zijn; eerder lijken we geen tijd te willen verliezen aan andere zaken. We praten over het ontstaan van het museum en de collectie en zijn visie op het Zuiderzeemuseum nieuwe stijl.

Dan vertelt hij over de opdracht waarvoor hij mij heeft uitgenodigd: het maken van een beeld voor het centrale binnenplein, een beeld dat het 'nieuwe' Zuiderzeemuseum moet representeren. Op het moment dat Erik zegt: 'Dat lullige engeltje daar moet weg. Daar moet jouw beeld staan!' doemen twee woorden op in mijn hoofd: Torso Belvedere. Tor-so Bel-ve-de-re.

Die woorden blijven door mijn hoofd spoken: tijdens het afscheid, en tijdens de terugrit in de auto. Nog voor ik in Amsterdam ben, is het concept af. Strak van de spanning tuur ik 's nachts naar het plafond. Ik kan nergens anders meer over denken en praten. Ik ben overtuigd van mijn idee om uit te gaan van de Torso Belvedere maar vraag me tegelijkertijd af of ik wel aan dit beeld, dit icoon, het beeld der beelden, mag komen. Hoe kan ik mij in 's hemelsnaam meten met het beeld dat zo'n grote invloed heeft gehad op de kunstgeschiedenis? Na nog een slapeloze nacht is de uiteindelijke conclusie: Niet lullen. Gewoon doen!

In de weken daarop werk ik het plan verder uit. Ik duik in de gipscollectie van de Rijksacademie en bezoek het Singer Museum in Laren, om de zwaar beschadigde denker van Rodin te bestuderen. Ik doe aanvullende research in Rome, waar ik samen met Erik de originele Torso Belvedere bekijk. Ik ben – zoals altijd – zwaar onder de indruk.

Voor de film die mijn vrouw Annick over het ontstaan van het beeld en Eriks visie op het Zuiderzeemuseum zal maken, willen we een aantal kunstwerken filmen die aan de Torso refereren, waaronder een schilderij van Bernardino Licinio in de Villa Borghese. Er is slechts één probleem: er mag geen camera of wat er op lijkt mee naar binnen. ‘Studenten. Onderzoek’, proberen we in gebroken Italiaans bij de informatiebalie. Het maakt geen enkele indruk. Dat moet anders.

We bestuderen het groepje suppoosten dat aan de andere kant van het gebouw staat te keuvelen. Al gauw hebben we door wie de hoogste in rang is en spreken haar direct aan. ‘Helemaal uit Nederland. Onderzoek. Studie. Multo importante, enz’. En natuurlijk of zij niet iets voor

Torso ZZM
Foto: Caspar Berger

ons kan betekenen. En ja hoor, dit is blijkbaar de juiste formule: ‘Maar natuurlijk! Ik bel wel even naar boven dat jullie er aan komen!’ Even later staan we tussen de verbaasde toeristen uitgebreid te filmen in de Villa Borghese.

De reis voert verder naar Milaan en Florence waar we in het Museum Bargello een mini Torso Belvedere (mèt toegevoegd been) willen filmen. Hier mag niet alleen de camera niet mee naar binnen, maar is de zaal waarin het beeld zich bevindt ook nog eens gesloten! Nu is het de directeur zelf die we spreken, met als resultaat een eigen suppoost die bereidwillig alle vitrines open zet in een zaal die speciaal voor ons open gaat. Terwijl onze kinderen in de ernaast gelegen gesloten zaal vol Italiaanse meesterwerken spelen (‘Rustig rondlopen, hoor!’), draaien we enigszins gehaast de benodigde beelden. Na een duizend keer uitgesproken ‘Gracie mille!’ verlaten we voldaan en opgelucht het museum.

Terug in Nederland begint het echte werk. Het in Milaan bestelde gipsen afgietsel van de torso is aangekomen. Ik stoet met afgietsels van mijn eigen huid en houd Erik op de hoogte van de voortgang. Of hij niet wil komen kijken? Maar zelfs wanneer het beeld wordt gegoten, lukt het niet om onze agenda’s op elkaar af te stemmen. Nog een paar weken en dan is het klaar. Mijn geloof in het werk is onverminderd groot, maar ik wil nu toch echt wel eens weten wat de opdrachtgever er van vindt.

Een week voor de officiële presentatie nodig ik Erik opnieuw uit tijdens de fotosessie bij de transporteur, waar het beeld staat in afwachting van transport naar het Zuiderzeemuseum. Er kan niets meer aan veranderd worden. Als Erik binnen komt, ben ik op van de zenuwen. Hij kijkt, loopt er omheen, maar zegt niets. Later blijkt dat ook hij last van zenuwen heeft gehad, maar dat hij heel bewust niet eerder was komen kijken.

Nu pas realiseer ik mij welk risico hij heeft genomen door zo veel vertrouwen in mij te stellen. Dit ontroert mij. Een directeur die zijn nek durft uit te steken en het lef heeft zijn vertrouwen te geven. Voor iemand die dat vertrouwen krijgt, rest er maar een ding: Doen!

06 De ideale directeur, duurzaam en reversibel

Charlotte E. van Rappard-Boon

Er worden tegenwoordig vele eisen gesteld aan een museumdirecteur. Deze functionaris moet een groot kenner zijn van het thema van het museum, een invoelend personeelsmanager en een briljant fondsenwerver. Daarnaast vragen de meeste besturen en raden van toezicht bij de werving van een nieuwe museumdirecteur naar cultureel ondernemerschap en vernieuwende inzichten in het onderwerp waaraan het museum is gewijd. Veel nieuwe directeurs, aldus geworden, beginnen deze kwaliteiten om te zetten in stenen. Bouw en nieuwbouw doen het immers goed bij pers en politiek. Het bouwen van een nieuw museum geeft al snel de indruk van een grote dadendrang.

En mocht de voorganger zich daarin al hebben uitgeleefd, dan is het nog altijd mogelijk om zijn verbouwingen opnieuw te verbouwen en in ieder geval de opstelling in de museumzalen grondig te veranderen. Omdat er veel manieren zijn waarmee je een ‘museaal concept’ kunt verwerkelijken, kun je dan bijvoorbeeld gaan van een thematische opstelling naar een chronologische of omgekeerd (komt veel voor bij volkenkundige musea). Ook kun je in de eigen collectie een nieuwe kerncollectie ontdekken, liefst niet gedefinieerd naar aard (kunstnijverheid, schilderkunst), maar een min of meer modieus en actueel thema (spiritualiteit, emancipatie).

Zelden wordt er bij het ontplooiën van dit soort activiteiten stil gestaan bij het gegeven dat de huidige directeur ook weer de voorganger van een volgende zal zijn, zoals ook zelden om wordt gekeken naar wat eerdere directeurs deden. In het boekje met de veelzeggende titel *Vóór de eeuwigheid, Over collectiebeleid in Nederland* spreekt van de meer dan twintig museumdirecteurs die daarin aan het woord komen welgeteld één directeur zich uit over wat zijn voorgangers verzamelden en doet dit bovendien ook nog met waardering. Desondanks verwijst de titel van het boek naar een begrip dat impliciet is in het verzamelen. De directeur maakt een keuze uit oud en hedendaags erfgoed: een keuze, waarvan hij meent dat toekomstige generaties deze nog relevant zullen vinden.

Zo werkt hij – als het goed gaat – aan de duurzaamheid van zijn museum en aan de bestendigheid van een collectie waar latere museumdirecteurs weer nieuwe aspecten in kunnen vinden. Duurzaamheid van een collectie is dan ook vaak het best gegarandeerd als de lijnen uit het verleden worden voortgezet en de bestaande collecties verder uitgebouwd worden. Een mooi voorbeeld daarvan is de recente verwerving van het schilderij van Max Beckmann door het Museum Boijmans waarmee de huidige directeur een hiaat vulde dat al door zijn voor-voor-voorganger was gesignaleerd. Maar ook beslissingen die de aard van de collectie en het museum essentieel veranderen – te denken valt aan grootschalig afstoten of ingrijpende verbouwingen van historische panden – kunnen toekomstige museumdirecteurs beperken in hun bewegingsvrijheid. Het is daarom mooi en wenselijk als dergelijke beslissingen eventueel zijn terug te draaien.

En dan zijn we weer terug bij ons erfgoed. Want zo beantwoordt de strategie van de ideale museumdirecteur aan de twee eisen uit de wereld van conservering en restauratie: zijn beleid is duurzaam en reversibel.

07 De droomjuf

Dick Hauser & Buro Saai

Een piepjonge juf loopt door het oude klaslokaal alsof het de normaalste zaak van de wereld is. Als onderdeel van het project *Er was eens een dorp* speelt zij gedurende vier weken tien keer op een dag voor schooljuf in het klaslokaal van de prachtige, oude school in het Zuiderzeemuseum.

De elfjarige juf geeft een dictee. Het dictee is niet eenvoudig. Het is doorspekt met exotische woorden afkomstig uit de wereld van de voormalige Nederlandse kolonie Indonesië. Het zijn mooie tot de verbeelding sprekende woorden. Woorden die we kennen, half kennen of die, zelfs wanneer we ze niet kennen, op zijn minst een beeld of een sfeer oproepen. Er zijn menderen en mevrouwen, vaders en moeders en kinderen die direct met het potlood in de aanslag zitten om de woorden volgzzaam neer te pennen. Er zijn ook slimme leerlingen die snel door hebben dat het niet de bedoeling is. Ze zien in dat alleen door echt te luisteren de woorden tot leven komen. En zo maakt iedereen zijn eigen beeld van het dorp dat er ooit was.

Het is de wereld op zijn kop, een kind voor een klas met volwassenen. Lopend door het dorp van het Zuiderzeemuseum in augustus wordt het publiek steeds geconfronteerd met ongewone situaties. Een dansende bakker gooit met zijn deeg en een postbode zingt klassieke liederen. Een man op het dak met een mondharmonica houdt de voorbijgangers staande met zijn wonderlijke verhaal. De toeschouwers ondergaan het en kijken geïnteresseerd. Een enkeling klaagt: 'Dit klopt niet, hier heb ik niet voor betaald!' Maar het gros lijkt te zijn gekomen voor een vermakelijke dag en lijkt tevreden gesteld, ze hebben zich geamuseerd.

Dat is prettig. De mensen zijn tevreden. Zo ook het grootste deel van de medewerkers van het buitenmuseum. We krijgen complimenten en maken langzamerhand vrienden met de stugge Noord-Hollanders. Wij voelen ons steeds meer thuis in *ons* dorp. Maar wat hebben we bereikt? Wat is de meerwaarde van het project? Het was mooi, het was gezellig, maar hebben we het publiek zoals beloofd geconfronteerd en zo de huidige status van het museum doorbroken? Het is een lastige vraag die nauwelijks te beantwoorden is. Het was in ieder geval voor alles en iedereen anders dan anders. We

Er was eens een dorp, De droomjuf
Foto: Buro Saai

hebben verschillende mensen horen zeggen: 'Er is theater vandaag,' en 'Er wordt een film opgenomen.' Men realiseerde zich dus wel degelijk dat er iets aan de hand was, maar had dit ook het beoogde effect? Sommige mensen vonden het mooi, sommigen waren geschokt omdat de bakker een klomp deeg tegen de authentieke muren van de bakkerij aangooide. Anderen keken de andere kant op toen ze de visser-vrouwen de woorden *reet* en *dansen op zijn graf* hoorden zingen.

De jonge lerares krijgt het meeste respect. Iedereen vindt haar fantastisch. Ze is de onschuld zelve, maar ze is ook streng. Heeft geen oor voor vragen of ontregelende en vlotte opmerkingen uit haar klas. Als een bijdehand jongetje van elf haar verhaal bruut onderbreekt door te roepen: Juf, mijn papier is voll!, loopt ze kordaat naar haar leeftijdgenoot toe en draait het papiertje om. Waarna ze onverstaanbaar verder vertelt. Zij is niet van het voor haar uitgestippelde spoor af te brengen. Eigenlijk is ze misschien wel de ideale juf. De droomjuf. De juf die niet alleen onze hersenen maar ook onze verbeelding prikkelt. De juf die het ideaalbeeld dat wij hebben van de overzichtelijke wereld van vroeger als een appel oppoetst, maar ons gelijktijdig laat inzien dat alleen door de verworvenheden van het heden een kind van elf ons de les kan lezen.

08 Dutch Dream

Hugo Kaagman

Mijn eerste keer in het Zuiderzeemuseum was in 1990, toen ik onderzoek deed naar de Nederlandse cultuur in al haar facetten. Het was een haastig bezoek, omdat ik in die tijd voornamelijk 's nachts leefde en pas halverwege de middag mijn bed uit kwam. Dus het was rennen om veel te zien voor sluitingstijd. Destijds was ik er een voorstander van om alle musea ook 's nachts open te laten. Nu maakt me dat niets meer uit. Dankzij mijn kinderen loop ik weer in het gareel.

Als toerist in eigen land wilde ik een nieuwe visie ontwikkelen in mijn kunst en ik bezocht alle plekken waar de buitenlandse bezoekers naar toe gingen. Zo werd ik op excursies met toeristenbussen winkels met Delfts blauw ingelokt en besloot ik het verkitschte Delftware nieuw leven in te blazen. Met mijn verfspuit en sjablonen begon ik een opmars, die me naar o.a. Amerika, Bulgarije, Rusland en Japan bracht. Ik deed opdrachten voor boten, bussen en vliegtuigen, maakte keramiek, mode en veel schilderijen. Ik

voelde me een Nederlandse inboorling en wat eerst een beetje cynisch was sloeg om in een romantische kijk op het koude kikkerlandje.

Een van mijn mooiste ervaringen was een opdracht in Japan. Bij Nagasaki is een Nederlandse stad gebouwd met grachten en molens en kopieën van alle belangrijke gebouwen. De kunstenaar Rob Scholte beschilderde de Oranjezaal van het daar gekopieerde paleis Huis ten Bosch en hij had mij uitgenodigd de drie dagkanten te doen in Delfts blauw met deuren die uitkeken op de paleistuin. Een tuin die Koningin Beatrix zelf niet eens had, omdat het te duur was. De Japanners hebben het alsnog aangelegd op basis van een oud schetsontwerp. Een maand lang fietste en wandelde ik door vertrouwde omgeving. Overal klonk filmmuziek en alles was super schoon en onderhouden. En ik had overal gratis entree. In de monumenten waren high tech attracties die allemaal iets met Nederland te maken hadden. Een Akerslootse veiling, spektakels waar de watersnood werd verbeeld met schuimende golven, het werk van Escher werd driedimensionaal tot leven gewekt, de Scheveningse visafslag, driemasters, rondvaartboten. Ik voelde me trots op mijn culturele achtergrond. Wat voor ons normaal is, dat is voor hun exotisch. Maar het was ook vervreemdend om Japanners in Hollandse klederdracht te zien.

Eigenlijk was ik daar een figurant. Net als de Nederlandse meisjes, die ingevlogen waren om de Friese knollen tijdens optochten te begeleiden. Ik droom er nog wel eens van. Het is jammer dat het daar zo duur is en zo ver weg.

Maar die Dutch Dream kreeg ik weer helemaal terug, toen ik vorig jaar in het Zuiderzeemuseum een vissershuisje mocht bespuiten. Een opdracht die de gemeente Enkhuzen cadeau deed aan het museum voor de jubileumexposi-

Huis Ten Bosch (Japan)
Foto: Hugo Kaagman

tie. Hedendaagse Delfts blauwe met stencil gestileerde motieven, pin-ups en verwijzingen naar de laatste Harderwijkse bewoner, een visventer, die in 1974 de deur achter zich sloot. Ik ben daar zeer gelukkig geweest. Lekker muziekje in mijn eigen huisje, geïnteresseerde bezoekers die naar binnen gluurden en gezellige praatjes met buurtende museummedewerkers. In een straatje met een smid, mandenvlechter, snoepwinkel en een stal, waarin elke middag de schapen werden gedreven.

Het was het juiste ding op de juiste plaats. En op het juiste moment. Want ik had net een soort cartoonrel gehad. Ik heb een glazen atelier tussen spoor 1 en 2 op Station RAI, waar ik schilderijen maak over actuele onderwerpen, die ik voor de ramen hang. Van de politie moest ik een aantal werken verwijderen, omdat die konden leiden tot aanslagen. Het was vlak voor de presentatie van de film *Fitna* en ik had islamitisch georiënteerd werk en spotprenten met Wilders. Journalisten en fotografen zaten achter me aan en probeerden alles verkeerd te interpreteren om maar een nieuwsfeit te hebben. Ik heb als kunstenaar publiciteit nodig om mijn werk onder de aandacht te brengen, maar ik zag het niet zitten om via internet bekend te worden bij de Taliban. Dan zouden ze een op mij gelijkende pop in de fik steken en kon ik onderduiken en lijfwachten nemen.

Dus de opdracht in het Zuiderzeemuseum kwam als geroepen. Even weg uit die paranoia. Elke dag met een krantje in de boemeltrein door het prachtige groene landschap naar het eindpunt Enkhuzen, waar de vogels floten en de schapen blaatten. Een wandeling door het historische centrum met goddelijk uitzicht op het IJsselmeer en dan het openluchtmuseum in, waar de tijd stil staat. Ik kreeg weer helemaal het Huis ten Bosch gevoel, deze keer zonder vervreemding, alles klopte. De huizen zijn echt. En het is Nederland. In de pauze een lekkere gerookte paling bij de olijke Urker visser, en met mijn vriend, de curator André Groeneveld stampot eten in een Swiebertje keuken bij een onverstoorbare medewerkster, die helemaal in haar rol zat. The Dutch Dream is alive! And kicking!

En dan 's avonds voldaan weer terug naar het drukke Amsterdam. Toen het huisje af was overhandigde ik voor het laatst de sleutel aan de portiers met grote weemoed. Graag zou ik nog een huisje willen doen, meneer Schilp. De droom was voorbij. Weer terug in het hectische bestaan. Maar ik weet dat er niet ver een oase is.

09 De Zouttocht een zoet-houder

Ida van der Lee

Tegen wie zit ik nou eigenlijk te lullen, vraag ik me nog steeds gefrustreerd af. In 2007 kreeg ik de prachtige opdracht van het Zuiderzeemuseum. Ontwikkel een visie op wat we zouden moeten zijn als museum.

Wauw, alles kon. Ik mocht van directeur Erik Schilp zelfs een paar van die zoete huisjes uit het museum afbreken, want slopen was toch mijn specialisme.

Nou dat ging me te ver, daarvoor te veel respect. Maar ik kwam wel op het idee om een huis thuis te brengen. Een huis dat toch nooit was opgebouwd, dat als een partij losse stenen in het natuurgebied zielig lag op te lossen. Het betrof een huisje uit Zoutkamp en met een woordspeling hierop was de Zouttocht geboren. Ik zou het huisje per schip thuisbrengen en een tocht langs voormalige Zuiderzee-plaatsen maken waar ik ook iets naartoe wilde brengen. Dat

De Zouttocht

Foto: Ida van der Lee

werden de sfeervolle tekeningen van Pietsjanke Fokkema. Ze had wekenlang interieurs zitten tekenen in het Zuiderzeemuseum. Zo kreeg Volendam bijvoorbeeld zijn snoepwinkel terug en Den Oever zijn kapel. Tegelijkertijd vond ik het belangrijk dat ook het Zuiderzeemuseum verrijkt werd met een nieuw object. Ik had van een ander project nog een ontheemd schuurtje. Kunstenaar Lambert Kamps heeft dit schuurtje omgebouwd tot boot en is ermee naar het Zuiderzeemuseum gevaren om asiel aan te vragen. Nu maakt het onderdeel uit van de collectie.

God, wat had ik er zin in allemaal. Ik had een ontzettende goeie schipper gevonden, Cees Dekker met zijn tjalk De Bruinvisch. Hij kon niet alleen de stenen van het huisje in zijn ruim stouwen, maar hij was ook heel erg betrokken bij de thematiek of eigenlijk problematiek. Mijn idee om erfgoed terug te brengen zodat het plaats maakt voor nieuw actueel erfgoed is gebaseerd op de levenswijze van aboriginals. De aboriginals hebben een praktische opvatting over bezit. Ze kunnen spullen niet te lang bij zich houden want dan gaan die zich tegen je keren. Te veel hechten hindert hun beweeglijkheid als nomaden. Ballast creëren is niet goed. Daarom trekken ze er op uit om voorwerpen te ruilen met als mooie bijkomstigheid dat ze elkaar ontmoeten. Ze wisselen verhalen en kennis uit. Bovendien hebben ze telkens iets nieuws, ze verversen hun bezit. Het kan nooit verstoffen. Deze levensvisie zou een interessante basis kunnen zijn voor een visie voor het museum: 'het teruggeven van cultureel erfgoed als de oorspronkelijke eigenaar er de waarde van inziet'. Het Zuiderzeemuseum moet zichzelf zien als tijdelijke schatbewaarder die objecten teruggeeft en de collectie ook weer ververst met hedendaagse bedreigde objecten of cultureel erfgoed.

De Zouttocht vond in hartje zomer plaats. Een speciale tocht met een speciale missie. We hebben veel geleerd en ontdekt. De manier waarop de dorpen en stadjes met hun cultureel erfgoed omgaan bijvoorbeeld, is nogal pijnlijk. Een Blokker op de plek van een oude smederij, of zoals in Volendam, zogenaamd historisch bouwen maar dan zo'n forse schaalvergroting toepassen dat het niets meer met het oude Volendam te maken heeft. Het Zuiderzeemuseum speelt in het omgaan met cultureel erfgoed ter plaatse geen enkele rol. Dat is jammer, maar omgekeerd is het Zuiderzeemuseum ook niet meer echt geïnteresseerd in het gebied waar hun objecten vandaan komen. Ze zijn een autonoom functionerend dorpje geworden dat zijn dagelijkse toneelstuk speelt.

Natuurlijk hebben ze hun handen vol aan het onderhoud en alle activiteiten en zijn ze daar ontzettend liefdevol mee bezig. Maar als mij gevraagd wordt wat het Zuiderzeemuseum moet zijn, dan zouden ze het kloppende hart van het Blauwe Hart, het voormalige Zuiderzeegebied, moeten zijn met peilers als een museum, een ambachtskenniscentrum, een platform voor cultureel erfgoed en misschien nog wel meer.

Als kunstenaar heb ik in het verleden geëxposeerd in galeries en dergelijke. Maar omdat ik dat zo'n merkwaardige bezigheid vond ben ik daar mee gestopt. Ik werd ongelukkig van het soort vacuüm waarin zich dat afspeelde. Ik had geen idee wat mensen ervan vonden, waarom ik het eigenlijk deed en voor wie ik het eigenlijk deed. Dat gevoel is me helaas met de Zouttocht ook weer overkomen. Er was helemaal geen interesse in de visie die ik voor het museum heb ontwikkeld. Er was daar helemaal geen tijd voor, zo vol als het programma stond vanuit de nieuwe visie van de directeur. Hoe boeiend het programma ook was, het is wel de bedoeling dat je achterom kijkt, dat je nieuwsgierig bent naar de antwoorden en de resultaten. De opdracht, de vraag was een potsierlijk concept, een leuke opvuller van het programma, een zoethouder. Zo luidt mijn ongezoeten kritiek.

10 Own words

Jan De Pooter

Jan is een Vlaming. Hij beheerst het Nederlands, maar leverde zijn bijdrage af in het Engels. We hebben besloten het niet te vertalen.

My first impression towards the collaboration with the Zuiderzeemuseum in Enkhuizen was very good. After a few contacts with the curator André Groeneveld, I had an appointment to meet the Museum Director Erik Schilp and his team. Everything went very well, the Director welcomed me warmly and gave a positive feedback on my maquette for the project to present in Enkhuizen in the scope of the jubilee. More contemporary artists would be at the same project and Erik asked me if I could realize the project in situ. I agreed, the idea to have the residence there and be able to realise my art piece was ideal. I liked the small city, with surround water and how everything and its architecture was good taken care of. My works are always related to be functional (Vespasiennes project) and connected to the water (Work of a Sailor, Batch with Porthole...), perhaps because I

grew up near the Schelde in Antwerp, water always fascinated me... This was a great opportunity to be able to connect both projects, a pissoir over a vlot ...

Erik and André also suggested to present the Boat (Work of Sailor) at the Museum premises, therefore it had to be lended from MAS Museum in Antwerp, as this piece is at their collection.

I had plenty of work, few days to install the boat at the museum building and 2 weeks to build up the vlot before the opening of the project jubilee.

I could have the residence in one of the 'houses' at the historical village and was very accommodate with warm water and small kitchen... at midday I could eat warm food at the special kitchen also within the old village the real home cooking based on the original Dutch idiosyncrasy, the food was delicious cooked by Brecht.

Meanwhile in the evening after a long day work, I could walk at the centre of the town, eat a good fish at the corner restaurant near to the church, after a while the people of the village started to recognize me and ask about the project... I did enjoy these conversations.

At the museum park I could exchange experiences with Harry and other colleagues from the harbour, with Jan and all the men that work at the complex, I talked with much more people, I unfortunately forgot few of the names, but did not forget their faces.

I would like to thank one assistant of the museum that gave me almost a daily support on the procedure, practical issues and other arrangements, young man named Stephan Duin.

Vlot van Vespasianus

Foto: Erik & Petra Hesmerg

To resume: my experience at this residence project and to be able to realise other piece *Het vlot van Vespacianus* and that the work will remain for the Zuiderzeemuseum collection was fulfilled and positive.

11 Kunstnijverheid, de nieuwe luxe

Jan Tichelaar

Toen ik via Alexander van Slobbe Erik Schilp voor het eerst ontmoette, stond Koninklijke Tichelaar Makkum op het punt een bijzonder ambitieus project te starten. Vier ontwerpers werd gevraagd te reageren op een door ons geres-taureerde zeventiende-eeuwse zeer exclusieve bloempira-mide. Wij wisten zeker dat het erg veel tijd van onze mensen zou vergen, maar hadden geen enkel idee van de verkoopmogelijkheden. Erik heeft ons het laatste duwtje gegeven door –ongezien– de eerste serie af te nemen. Dit getuigt van een groot vertrouwen en durf. Andersom was het vertrouwen er ook. Ik begreep goed waar Erik met zijn museum naartoe wilde. De parallel ligt namelijk voor het oprapen. In Makkum herinterpreteren we ambachtelijke vaardigheden en specifieke keramische kennis door deze

Pyramids of Makkum
Foto: Erik & Petra Hesmerg

beschikbaar te maken voor vertegenwoordigers van de hedendaagse cultuur: vormgevers, architecten en kunstenaars. In Enkhuizen wordt de geschiedenis naar het nu vertaald, door de context van de oude collectie te veranderen via hedendaagse interpretaties en vergelijkingen te maken tussen verleden en het heden. Zo ontstaan andere percepties, ontstaat een andere bewustwording. Ik voel me daarmee erg verwant: ook wij zijn voortdurend bezig mensen bewust te maken. Van bijvoorbeeld de waarde en esthetiek van het *maken*. Wij proberen mensen duidelijk te maken dat 'iets' eerst *gemaakt* moet worden voordat het er is, dat iets niet uit de lucht komt vallen. De aantrekkelijkheid van de stukken die wij in Makkum maken komt voort uit de liefde, zorg en aandacht die door vakmensen aan onze stukken is besteed. Dat *zie* je. Dat *voel* je. Het zorgt ervoor dat mensen onze producten koesteren, lang bij zich willen houden en het liefst doorgeven. In de tijd waarin we leven is dat bijzonder. Vakmanschap, er tijd voor vrijmaken en het met zorg uitvoeren van werkzaamheden zijn schaars dus luxe. Beter gezegd: ik beschouw kunstnijverheid als de nieuwe luxe.

Dat wij met het Zuiderzeemuseum samenwerken, heeft ook te maken met de ruimte die gegeven wordt aan vormgevers en kunstenaars om te reageren op delen uit de collectie. Op die manier heeft Erik een nieuwe plek geclaimd voor een museum dat voorheen louter een historisch overzicht gaf. Het museum heeft daardoor een zeer sterke impuls gekregen. Gezien bovengenoemde parallel, zal het niemand verbazen dat ik het een verstandige koerswijziging vind. Het gaat niet zozeer om een oppervlakkige combinatie van oud en nieuw, maar veel meer om de gedeelde waarden daarachter in verschillende tijdsperiodes: tijd en tijdsinvulling nu en in de achttiende en negentiende eeuw, nut en noodzaak van toen tegenover die van nu. Ik denk dat de eerste stap van de koerswijziging geslaagd is, maar dat dit proces niet klaar is. De bedding van de nieuwe gedachte in de organisatie en bij het traditionele publiek vraagt veel tijd en aandacht. Ik denk trouwens niet dat Erik de meest geschikte persoon is om leiding te geven aan dit proces. Zijn kracht ligt meer in het ondernemen, initiëren en aanjagen. Het zou goed zijn als het museum vanuit de nieuw geformuleerde visie zich richt op verdieping en verbreding van de nieuwe gedachte, samen met historici, experts en representanten van de hedendaagse cultuur.

12 Het begin, einde en de endeldarm ertussen in

Joep van Lieshout

Het begin van alles, daar zou het over moeten gaan. Zo bedacht ik nadat het vernieuwde Zuiderzeemuseum ons ter gelegenheid van het lustrum van de buitenruimte had uitgenodigd om eens na te denken over een werk in die ruimte. Alles was mogelijk. En zo begon het grote brainstormen. Al heel snel was de vloer van het atelier bedekt met stapels tekeningen. Geslachtsdelen vlogen door de lucht, konijnen huppelden vrolijk rond en darmenstelsels zochten een weg naar buiten.

Wij vragen ons hardop af wat nou eigenlijk het bestaansrecht is van zo'n openluchtmuseum. Er worden vragen gesteld over wat een museum is en hoe de werken zich dan wel of niet tot populaire cultuur en authenticiteit verhouden. Uiteindelijk na wat bezoeken heen en weer, een hoop gebel en talloze verstuurde e-mails waren ze er dan toch uit daar in Enkhuizen. Ze durfden het wel aan met zo'n multifunctionele unit van Atelier Van Lieshout. Het was alleen wel belangrijk dat het kunstwerk geschikt zou zijn voor ontvangsten, partijen en informatievoorziening. Geen probleem natuurlijk en uiteindelijk voorziet deze unit zelfs in veel meer dan enkel dit.

Nee met dit werk, beter bekend als *Huize Organus* zijn we ons werkelijk te buiten gegaan. De gebruikersfunctie is in de breedste zin van het woord doorgevoerd. Het werk ontstond bij het begin van alle begin, de meest veilige plek

Huize Organus
Foto: Erik & Petra Hesmerg

op aarde; de baarmoeder. Tegelijkertijd is dit dan ook de plek waar we helaas nooit naar terug kunnen gaan. Dit baarmoederhuis herbergt een kleine slaapkamer. Aan de andere kant van dit vrouwelijk reproductieorgaan maakten we een gigantisch opgeblazen spijsverteringskanaal; van het begin tot het eind. Het werk werd groter en groter en steeds meer organen werden eraan vastgeplakt. De baarmoeder was ons eerste huis, het eerste omhulsel van lichaam en ziel. Na het verlaten van dit huis zou de aftakeling feitelijk beginnen, er is geen ontkomen aan. Voor niemand. Uiteindelijk worden we allemaal weer stof, ongeveer net zoals dat met de producten van onze endeldarm gaat die de door het spijsverteringskanaal de reis maken van tong tot anus.

Tot die tijd is het prettig ontspannen in het darmenstelsel, een ruimte die kan worden gebruikt als woonunit. In principe kan *Huize Organus* dus heel goed gebruikt worden als een studio of bijvoorbeeld een 'artist in residence' programma. Voor extra gemak is er als een soort wormvormig aanhangsel ook nog een composttoilet bevestigd aan de zijkant van het darmenstelsel. Ook konijnen vormden een heuse inspiratiebron voor dit werk. Als een soort ode gaven we deze reproductiemachines een klein eigen huis vastgeplakt aan het orgaanhuis in een van de eierstokken. En ook aan het uitschot aller uitschot hebben we gedacht en dus is er ook een heel fijn huis voor de ratten gecreëerd in *Huize Organus*.

Voor mijn gevoel markeren de barokke vormen van deze 'microwereld' de overgang van het historische museum naar een beeldenpark vol moderne kunst. Een museum dat over wonen en huizen gaat is dan bij uitstek geschikt om de microwerelden van Atelier Van Lieshout te integreren. Laten we hopen dat *Huize Organus* in de toekomst niet alleen als (vreemd) kunstobject gezien wordt maar ook daadwerkelijk gebruikt zal worden waarvoor het bedoeld is. Op zo'n composttoilet, verhoogd aan het uiteinde van de dijk met schitterend uitzicht over het water, wil iedereen toch wel in alle rust het afval van zijn lichaam scheiden.

13 Er gaat niets verloren

Sara Blokland

Sara Blokland selecteerde fragmenten uit haar boek Van Waarde. De teksten zijn officiële archiefbeschrijvingen van het museum (foto-grafie). Vandaar de standplaatsnummers, zoals F019649 en F019827. Ze zijn gerangschikt op de thema's land en mens. Die worden voorafgegaan door een beschrijving van de kunstenaar.

LAND

3150.jpg dinsdag 1 januari 2008, 14:57:28, Noord-Holland
materiaal: aarde, lucht

inhoud: wolken, lucht, land, gras, bomen

kleuren: blauw, wit, groen, bruin

verhouding: 30% land, 70% lucht

F017705 De kustlijn met in de verte duinen en links de zee.
F017975 Gezicht op Vollenhove vanuit de Zuiderzee.
F019649 De Zandkes, een natuurgebied tussen de oude en de nieuwe zeedijk.
F019659 De Schorren op Texel bij laag water.
F019660 De buitendijkse schorren en slikken vormen een interessant kwelder- en waddenlandschap.
F019661 Kwelder- en waddenlandschap De Schorren op Texel.
F019826 Het Balgzand is een beschermd vogelreservaat. Veel vogels fourageren op de droogvallende zandplaten.
F019827 Het Balgzand is een beschermd vogelreservaat. Veel vogels foerageren op de droogvallende zandplaten.
F019835 Gezicht op Oosterland vanaf de haven van Den Oever.
F020051 Op het eiland vanuit zee gezien het kerkje tussen hoog geboomte op de Middelbuurt.
F021757 Gezicht op het IJsselmeer bij Uitdam. In de verte de toren van Ransdorp.
F035371 Zandzuiger voor de kust. Enkele mannen zijn bezig de spuitpijp aan te sluiten. In de verte het dorp met de Ned. Herv. kerk.
F045740 De Bocht, deel van kustgezicht.
F046372 Twee vluchttorens gezien vanaf het Keteldiep.
F046780 Gezicht op de Wieringermeer nabij de sluis Haukes. Op de achtergrond blazers of Wieringer aken.
F048139 Gezicht op het strand van De Slufter in 1928.
F050539 De Gouwzee en het voormalige eiland Marken aan de horizon.
F054824 Gezicht op de zee vanaf de dijk, tijdens de schemering.

MENS

861.jpg woensdag 29 augustus 2007, 11:10:28, Noord-Holland
materiaal: steen, hout, bamboe, organisch materiaal

inhoud: mens, stoel

kleuren: zwart, bruin, grijs, wit

verhouding: 20% stoel, 20% mens, 60% achtergrond

F000405 Een man op een motorfiets die op een soort slede is bevestigd rijdt op het ijs. Op de achtergrond de werf van Zwolsman.
F000727 Een aantal Urker meisjes in dracht is aan het netten boeten. Waarschijnlijk krijgen zij les, gezien de aanwijzingen gevende dame in het midden.
F000803 Vrouw, mevrouw Teuteling, showt over de onderdeur van museum het Behouden Huis de Terschellinger dracht met

de kaper. Onder de kaper de strokenmuts. Ze draagt een jak, langs de mouwen een fluwelen bandje. Om de nek een slot met kralen.
F000826 Portret van vrouw. Ze draagt de kanten kap met oorijzer en haarstukjes.
F000903 Jonge vrouwen uit Volendam in klederdracht lopen tijdens een defilé te Haarlem met visnetten langs een tribune waar koningin Juliana zit.
F001233 Vrouw in klederdracht zit voor een

woning, de man met pet en werkkleding poseert naast haar met een sigaar in de hand. De man is Stokebrand, vuilnisman. Hij kwam op Urk bij de aanleg van de Nieuwe haven in 1902. Zijn vrouw is Dirkje Stokebrand-Romkes.
F001896 Spelende meisjes in nazomerse dracht.
F001907 Geertje van Altena en kind in doopkleding. Vrouw in buisje met omgeslagen wit doekje met Zwart, kind in doopdeken, witte doopsluijer, doekje met akertjes. Van achteren gezien.
F001923 Bruiloftsgasten. Twee vrouwen en een meisje, alleen het kleine meisje is volkomen correct gekleed met een rode borstlap voorgespeld over het rijglijf (bij gebrek aan een rijglijf met 5 rozen ten onrechte een met 7). Hier van achteren gezien.
F001940 Jongen in witte zomerdracht aan het haven. De witte zomerbroek is geen kinderbroek zoals toeristenleiders beweren maar werd gedragen vanaf het zesde jaar.

14 Tijdloze schoonheid

Ton & Odette

Erik was meteen enthousiast en vroeg ons een plan te schrijven. Juist omdat we zo geïnspireerd waren door de omgeving van het Zuiderzeemuseum hadden we al heel

Een opengeslagen kunstenaarsroman

Van Waarde, 2008.

Foto: Erik & Petra Hesmerg

snel een lijst met ideeën. De verschillende historische locaties in het buitenmuseum boden een prachtig onderdak voor het komisch duo 'Ton en Odette'. We wilden een komische mis in de kerk doen en een grappige les in de klas geven. Dit meerdere malen per dag om zoveel mogelijk bezoekers te laten lachen. Samen met de vrijwilligers gingen we aan de slag. Met twee acteurs van buitenaf samenwerken was nieuw voor deze vaak al jaren in het museum werkende mannen en vrouwen. Ook wij hadden geen ervaring in het werken met mensen die in dit geval de geschiedenis in een museum tot leven lieten komen. Na enkele dagen samenwerken sloeg de vonk over. Zonder problemen speelden ze stoute of gehoorzame schoolkinderen of een gospelzingend kerk koor inclusief afro-ruiken. We hadden oneindig veel plezier met elkaar en dit plezier sloeg weer over op de bezoekers. Onderwijl beschilderde Hugo Kaagman zijn huisje en bouwde Joep zijn paviljoen. Boten kwamen en gingen in de binnenhaven. Als we langs de wal van Enkhuizen liepen op weg naar ons werk voeren de schepen uit voor een dagje IJsselmeer en zagen wij een oud-Hollands tafereel dat zijn weerga niet kende. Zonder het in de gaten te hebben leerden we alle medewerkers van het museum kennen. De tijdloze schoonheid van ons dorpje werkte verslavend en we leefden in ons eigen wereldje waar het leven goed was. We kochten snoep, aten gerookte paling. We speelden voor Canadezen die voor het eerst sinds jaren weer terug waren

in Nederland. We dansten met jongeren met een geestelijke beperking en gingen volledig uit ons dak. In de kerk speelden we voor een groep vrouwen uit la Reunion, een eiland in de Indische oceaan. Zowel gelovigen als niet-

Ton & Odette, Jaap en Betty uit

de Jordaan.

Foto: Ton & Odette

gelovigen sloten zich aan bij ons humoristisch genootschap. Onze kerk zat altijd vol en niemand spijbelde in de klas. Nu we dit zo opschrijven denken we, tja het is wel een heel romantisch verhaal, maar ja zo was 't ook en nu denken we blij en weemoedig terug aan die vier maanden. Erik gaf ons de ruimte, die we met plezier hebben genomen.

15 Het ambacht centraal

Thomas Eyck

Ongeveer een jaar geleden werd mij gevraagd om deel te nemen aan het curatorium van het Zuiderzeemuseum als curator vormgeving. Ik hoefde daar niet lang over na te denken, maar vond het wel verstandig om mij eens te verdiepen in het museum. Redelijk snel werd mij duidelijk dat het nieuwe beleid geresulteerd heeft in duidelijke voor- en tegenstanders. De tegenstanders hebben als voornaamste kritiek dat 'hun' Zuiderzeemuseum door aankoop van hedendaagse kunst, vormgeving en mode niet meer herkenbaar is. Het leven rond het Zuiderzeegebied van rond 1900 zou niet meer te beleven zijn. In het Binnenmuseum worden 'echte' tentoonstellingen gehouden, het Buitenmuseum zou verwaarloosd zijn.

De voorstanders van het nieuwe beleid willen het verleden een plaats geven in het heden. Het groeiend aantal bezoekers en de internationale uitstraling die het museum begint te krijgen bewijzen de juistheid van het nieuwe beleid.

Natuurlijk hebben beide partijen een beetje gelijk. Als je met je gezin door het museumpark loopt en geconfronteerd wordt met de grote bronzen objecten uit de Farm collectie van Studio Job of het paviljoen van Joep van Lieshout, ben je even bezig om je kinderen uit te leggen wat deze 'postmoderne onzin' (aldus het Historisch Nieuwsblad) betekent voor de Zuiderzeecultuur. Aan de andere kant is het misschien een keer leuk om te ervaren hoe er rond 1900 geleefd werd, maar je zult niet snel terug komen.

Voorheen ging vrijwel alle aandacht naar het leven rond de Zuiderzee in de periode 1880-1932. Je kunt je afvragen of dit wel op een juiste manier is gebeurd. In het Buitenmuseum staan verschillende pandjes uit een bepaalde periode die de indruk moeten wekken hoe in vroeger tijd in het

Zuiderzeegebied geleefd werd. Dit is echter een farce. Een cultuur kun je niet nabouwen. Wat het Buitenmuseum laat zien zijn allemaal individuele gebouwtjes waar de touwslager, de smid, de mandenmaker, de palingroker, de wasbaas, de zeilmaker en de kuiper woonden en werkten. Ik geloof dan ook dat *niet* de cultuur van het Zuiderzeegebied, maar het ambacht al zestig jaar centraal staat in het Buitenmuseum. Nu, dan is het logisch om hierop verder te bouwen. Ik stel voor om het ambacht uit het Zuiderzeegebied boven de cultuur uit het Zuiderzeegebied te stellen. Maak dus van het buitenpark een ambachtspark, in de breedste zin van het woord. Laat vooral de oude ambachten zien, maar zorg ervoor dat in de pandjes ook een hedendaagse vertaling van dat ambacht te zien is. Op die manier wordt met respect uitgegaan van de historie van het Zuiderzeemuseum en komt er een nieuwe dimensie bij, die van het heden. Zo zal het museum voor beide groepen een bestaansrecht hebben, waar iedereen met plezier kan rondlopen. Bovendien kan het museum een nationale rol gaan spelen als ambachtscentrum. Zo'n instituut ontbreekt nog geheel in Nederland.